

Онегіна В.М., д-р екон. наук, професор
Шацько Т.І., здобувач вищої освіти ступеня бакалавр*
Державний біотехнологічний університет, Україна

Антикризові інструменти місцевого економічного розвитку

Більшість громад стикається з низкою економічних проблем: малий та середній бізнес не розвивається, необхідна перекваліфікація ВПО, недостатньо кваліфікованих кадрів, знищується інфраструктура, слабо розвинуті регіональні ринки тощо. Ці виклики можна вирішити за допомогою інструментів місцевого економічного розвитку – типових проєктів, які створюють умови для розвитку місцевої економіки. Місцевий економічний розвиток – це процес взаємодії та синергії дій органу місцевого самоврядування, бізнес-спільноти, інституцій громадянського суспільства та інституційних партнерів, активних мешканців громади з метою сталого соціально-економічного розвитку громади та підвищення якості життя її мешканців [1, с.161]. Місцевий економічний розвиток має стати ключовою діяльністю для громади, а пріоритетними завданнями сьогодення для органів управління мають бути максимальна ефективність в управлінні ресурсним потенціалом відповідних територій (зокрема включення людського капіталу, фінансово-інвестиційного ресурсу, незадіяних земель в економічну діяльність), сприяння функціонуванню місцевого і релокованого бізнесу, створенню робочих місць, формування передумов для зростання надходжень до місцевих бюджетів [2, с. 82; 3, с. 294]. Сучасні умови війни зумовили присутність нових учасників процесу місцевого економічного розвитку в громадах – внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та релокованого бізнесу, а також формування нових типів взаємодії та комунікаційних мереж. Більше того, зростання ролі безпекового фактора спричинило зміну інтересів стейкхолдерів місцевого економічного розвитку. Безперечно основними завданнями, які стоять перед органами місцевого самоврядування в умовах війни, є: збереження / відновлення темпів економічного розвитку територіальної громади; підтримка місцевого бізнесу та населення; розміщення, підтримка і налагодження комунікації з ВПО на території громади; залучення релокованого бізнесу; інтегрування ВПО та релокованого бізнесу в економіку громади. Водночас місцевий економічний розвиток не може ґрунтуватись виключно на ситуативному прийнятті рішень, а повинен розглядатись як складова системи стратегічного планування розвитку громади. В контексті сьогоденної ситуації метою діяльності органів місцевого самоврядування повинно стати відновлення місцевої економіки і сприяння плавному переходу від екстреного реагування до досягнення визначених стратегічних цілей соціально-економічного розвитку громади, зокрема через впровадження антикризових інструментів місцевого економічного розвитку [4].

Через війну кожна громада може потрапити в ситуацію, коли місцевий бюджет не виконується. Це може бути впродовж короткого періоду, тоді

* Науковий керівник – Онегіна В.М., д-р екон. наук, професор.

наслідки не дуже помітні, можливий і тривалий характер, тоді наслідки матимуть вплив на всі сфери життєдіяльності громади. Саме громади сьогодні формують економічний фронт країни. Є тактична формула перемоги: битви виграють збройні сили, а війну виграють економіки.

Аналіз фінансового стану громади має бути комплексним. На першому етапі фінансовий орган досліджує виконання дохідної та видаткової частини. Наступний крок – прогнозування подальшого розвитку фінансової ситуації в громаді. Головне завдання команди органу місцевого самоврядування – вчасно розпізнати та ідентифікувати кризовий сценарій. В табл.1 представлено SWOT-аналіз за напрямом створення свідомої та активної громади з високою якістю життя.

Таблиця 1

**SWOT-аналіз за напрямом
Створення свідомої та активної громади з високою якістю життя**

Сильні сторони S (внутрішні)	Слабкі сторони W (внутрішні)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Людський капітал. Невелика, але є певна кількість свідомих активістів. 2. Створення дозвільних центрів обслуговування. 3. Наявність фахівців та досвіду залучення зовнішніх інвестицій саме в цій сфері (грантів). 4. Наявність Wi-Fi зони в центрі громади. 5. Сайт громади. 6. Природні ресурси. 7. Географічне розташування. 8. Чорноземи, ліси. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність довіри до влади. 2. Байдужість до соціальної активності. 3. Культура / відсутність національної ідеї. 4. Часткове покриття швидкісним Інтернетом. 5. Відсутність центрів навчання, центрів для людей похилого віку. 6. Низька купівельна спроможність. 7. Відсутність структур, які підтримують правопорядок . 8. Відсутність закону про муніципальну варту.
Можливості О (зовнішні)	Загрози Т (зовнішні)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність зовнішніх структур, які надають гроші та консультативну підтримку в процесі децентралізації. 2. Розвиток громадського суспільства в країні, зокрема волонтерського руху. 3. Спрощення законодавчих умов діяльності неприбуткових організацій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Корупція. 2. Демографічна криза. 3. Військова ескалація. 4. Економічний колапс. 5. Неосвіченість. 6. Подальше спрацювання основних фондів. 7. Зростання зовнішньої конкуренції, ще більша технологічна й економічна відсталість України від інших країн.

У разі недовиконання дохідної частини загального фонду місцевий виконавчий комітет розробляє антикризові заходи: ухвалює рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет; перерозподіляє непершочергові видатки, встановлює ліміти на споживання енергоресурсів; напрацьовує пропозиції щодо перегляду штатної чисельності бюджетних установ, скорочення штатної чисельності, зміни істотних умов праці працівників [5].

Одним із радикальних антикризових заходів є секвестр бюджету. Для місцевого самоврядування це означає скорочення дохідної та видаткової частини з дотриманням балансу. При цьому в разі застосування секвестру обмеження можуть стосуватися і захищених статей (зарплата і енергоносії). Рішення про

секвестр є політичним, тобто ухвалюється керівництвом громади на основі аналітичної записки місцевого фінансового органу.

Стратегічне планування – це важливий фактор розвитку кожної громади. Громади зараз зайняті поточними проблемами та викликами, але необхідно працювати з інструментами місцевого економічного розвитку, та думати про майбутній розвиток. Місцевий економічний розвиток має стати ключовою діяльністю для територій. Війна не лише завдала значних збитків нашій державі та стала випробуванням для місцевого самоврядування України, але й спонукає до суттєвого підвищення ефективності органів місцевого самоврядування. Підтримка розвитку в цілому економіки держави безпосередньо залежить від ефективної діяльності саме на рівні ОТГ. Виділимо наступні антикризові інструменти місцевого економічного розвитку: прозора державна політика та подолання корупційних схем у програмах підтримки (як громад, так і бізнесу); спрощення механізмів та здешевлення приєднання до інженерних мереж для бізнесу; співфінансування реалізації великих інфраструктурних проєктів громад, оновлення інженерних мереж, капітального ремонту доріг, що збільшить інвестиційну привабливість громади; підвищення якості системи професійної (професійно-технічної) освіти. Узгодження попиту на фахівців відповідних спеціальностей та обсягами їх підготовки; запровадження дієвих інструментів підтримки фермерських, селянських господарств, а також важелів державного впливу на агрохолдинги та надання преференцій фермерським господарствам при купівлі землі.

Список використаних джерел:

1. Артеменко А.К., Антощенко В.В., Пономарьова М.С. Мотивація та стимулювання праці в ефективному управлінні та інноваційній діяльності підприємства. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки». № 1, 2020 р. С.152-164 DOI: 10.31359/2312-3427-2020-1-152 http://visen.knau.kharkov.ua/visn20201_14.html;
2. Онегіна В.М., Антощенко В.В., Кравченко Ю.М. Кооперація, як основа забезпечення інноваційного розвитку та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств України. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Економічні науки. 2020. № 4. Том. 2. С. 79-91;
3. Антощенко В. Основні елементи ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства як основа економічної та продовольчої безпеки. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 3. С. 291-298;
4. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період. Посібник для органів місцевого самоврядування. Львів. 2022. 75 с.;
5. Інструментарій місцевого економічного розвитку: теорія, методологія, практика: монографія / [Ковальов А. І., Корольова Т. С., Сментина Н. В., Павлова Т. В., Карпов В. А., Фіалковська А. А., Котова І. М.]; за заг. ред. А. І. Ковальова. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2021. 413 с.